

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՌՅԿԴ-ՌՅԷ

ՀԱՏՈՐ

ՁԲ

1925

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԹԻԻ 9

Ս. ՂԱՋԱՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ձ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ա. Գ. 1225

Վենետիկյ Մխիթարեան Զեռագրատան Ռ. Դ. դարանին մէջ թիւ 1225 ձեռագիրը կը պարունակէ՝ Որդելիոսի Աշխարհագրութիւն, է. Սըանչելիք և այլն: Կազմուած է հարիւր հինգ թուղթերէ, Մեծութիւնն է 19,50 հմ. 14,40 հմ. լայն. իսկ գրուած թիւնն՝ երկսիւն է, գիրը՝ նոտրագիր, նիւթը՝ թուղթ, կազմը՝ կաշիէ, իսկ զրիչը և թուականը անծանօթ է:

Վանատան Զեռագրացուցակին մէջ նշանակուած է երես 29, և կը գրէ՝ նոտրագիր փոքրագիր և միջակ:

Զեռագրիս բովանդակութիւնն է նաեւ՝ վասն է. հրաշից աշխարհի թէ ո՞րք են. — Դրախտի տեղին, երկնային դրախտն, հրեղէն կամարը, հրեշտակը, մարդկան նկարագիր, Ս. Հրեշտակաց բազմութիւն, զեղեցկութիւն. կը վերջացնէ՝ Կատարեցաւ ասացեալքն թուոց և դասուց հրեշտակաց, թարգմանեալ ի լատին բառէ ի չալս յունիսն Յունանիսէ: Յետոյ կը շարունակուի՝ երկոտասան չար աւանդու-

թիւնքն, որ կան ի վերայ աշխարհի. Անուանք և զործք և մահ սրբոց մարգարէից. Անուանք և զործք տասն սիպիլեանցն թարգմանեալ ի ֆրանկաց բառէ ի մերս Յովհաննիսէ Անկուրացոյ, Սկիզբն պատմութեան Ամածունի կանանցն. պատմութիւնք այլ կերպիւ վասն ամազունի կանանցն, — Սկիզբն առնեմք թողջմիային թաւուներուն (աստի կը սկսի աշխարհազրութիւն):

Ապա կը յարէ. Յաղագս ճանաչելոյ զմարդն ի վերայ կերպից անդամոց իւրոց, ի վերայ քարանց (մասնաւոր ականց վրայ), վասն ի վերայ ջրին գնալոյ. Պտուղք ծառոց առանց կուտ լինին. Զմիրգքն պահել տարի մի անապական:

Հեղինակս՝ կը գրէ Հայաստանի և Հայաստանեայց վրայ (էջ 76). Իւր ժամանակի տխուր նկարագիրը կ'ընէ ինչ ինչ հետաքրքրական մանրամասնութեամբք, զորս կրկնել աւելորդ կը համարիմ, որովհետեւ զիտեմք ամէնքս ալ մեր ազգային

ընդհանուր թիրուխունքը, Հետաքրքրաշարժ կը գտնեմ ընթերցասիրաց և օգտակար՝ հետևեալքը.

«Վասն ի վերայ ջրին գնալոյ՝ Եթէ «կամիցիս գետ անցանել և ի վերայ ջուրցն «գնալ, որպէս ի վերայ քամակի, որ ոչ «թացցի ոտքդ ի ջուրց, շինել տուր երկու «խարպուլ ի փայտէ, թանձր և ամուր, «ի ներքեմ ծակտիք, և ի վերան կաշու «տեղն, անարատ կաշի մի, որ ջուրն «բնաւ չ'անցանի ի ներսի կողմն... Եւ «երկու զարպուլին ի յոտիցդ տակն պինդ «և ամուր կապէ, որ բնաւ չի խաղայ ի «ներքոյ ոտիցդ, և առ երկայն ձող մի «ի ձեռդ, կամ երկայն նիզակ մի և գնայ «ի վերայ ջրին և ի վերայ գետերոյն «անցս առնելով, զի ոչ թողու օղն, որ «ի մէջ տախտակաց ծակաոցն կայ, մխիւ «ի ջուրն, և ձողն ի ձեռինդ զծանրու «բութիւնդ յինքն առնու և այնպէս թեթև «գնաս ի վերայ ջրոյն որպէս ի ցամաքի: «Եւ զայս բազում անգամ փորձեալ են «ի յանցս և ի հունս գետոց: Եւ թէ ջուրն «սակաւ մի խորին լինի և խաղաղ կամ «կանգնած, այլ հանգիստ գնան ի վերայ»: Այսպէս կ'ուսուցանէ պտուղները ան- կուտ ընկելու արհեստը: «Չունկեալ ծառոցն «ճիւղքն, եւս առաւել զխաղողին, զայն «ճիւղն, որ զպտուղն ունի՝ ճեղքեալ հան «զմիջի ծուծն և կրկին միատեղ կապէ. «երբ կանաչի և պտուղ տայ, պտուղն «առանց կտի լինի: Եւ զորքն որ տնկես «նոյնպէս արա՛, զծուծն հան և տնկէ, «խաղողն առանց կուտ լինի: Եւ թէ կա- «միցիս ի մի որթոյն գոյնզգոյն խաղող «լինել նա՛ ժողովէ զպփրտակ և զկարմիր «և զսև և զայլ ցեղ խաղողի կտերն, և «զուռն ճեղքեալ ի ծծի տեղիքն զկտերն «և՛ կապէ և՛ տնկէ, նա բերէ գոյնզգոյն «խաղող, կարմիր, սպիտակ, զինչ գոյն «կտէ որ գտեալ ես, և զայս առնեն «յերկիրն ֆրանկաց և փորձու է»:

«Եթէ կամիցիս պահել զմիրգքն, որ «մնայ տարի մի անապական, համն և «հոտն ի ճաշակելն, զձմերուկն և զսեխն, «զխնժորն, զտանձն, զխաղողն, զայս-

«պիսիքս այսպէս արա՛: Ա՛ռ զխաղողն, «և քանիցս օր ի ջուր տեղիս դիր, և «յետոյ սև ձիւթիւ զկողի ծայրերն ամ- «րացո՛, որպէս զկոճակ, փակո՛ յինքն և «կախան ի փայտի: Ի կախ մնալով ի «պաղ տեղիս՝ նա մնայ և դիմանայ մինչ «ի բոլոր տարին: Եւ զձմերուկն և զսեխն «դիր ի մէջ անուշ շիրալի գիշեր մի, «շիրան քաղցր լինի և նոր, թէ ոչ, թէ «թթու կամ զինչհամ լինի, նա թթու և «զինու հոտ գայ ի նմանէ, այլ քաղցր «լինի շիրալն և այնպէս արա, երբ հա- «նես ի շիրալն և պահէ ի պաղ տեղիս, «մինչև ի տարի մի մնայ ստուգիս»:

Ո. Կ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊՈՒԼԿՍԻՍՏԱՅՈՑ ՊԵՏԱՌԻԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՊՐԱՅ ԶԷԼԵՊԻ (1620 - 167. -)

Ապրոյ Զէլէպի նշանաւոր դէմք մը եւ զած է 17րդ դարու հայ կեանքին մէջ, մեծահարուստ ու մեծասիրտ, բարեպաշտ և ազգասէր մը: Ան մեծ չափով օգտու- կար եղած է հայութեան, միշտ ծածուկ կերպով մասնակցելով անոր բոլոր կա- բեւոր խնդիրներուն:

Ապրոյի նախահար եղած են Անիէն կարին փախշող Աստուածատուի Բագրա- տունիի զաւակները Ասլան և Ալիթար Բագրատունիները: 1521ին այս երկու եղբայրները փոխադրուեցան Պեկլրատ՝ Սեբ- պիոյ Մայրաքաղաքը: Ասլան Բագրատու- նիի ժառանգներուն մասին ոչինչ գիտենք. ինքն ամուսնացած էր թէ ոչ, բան մը չենք գիտեր: Իսկ Ալիթար Բագրատունի ամուսնացաւ և ունեցաւ տղայ մը, Ղօճա Մուրատ խան Պեկլրատցի: Ղօճա Մուրատ ամուսնացաւ Եւսէրիտանի անուն ազնուա- կան գերդաստանէ հայուհիի մը հետ: Ա- սոնք ունեցան երկու որդի, Պեարուս Զէ- լէպի Պեկլրատցի՝ որ վաղահաս մեռաւ,